

Elitebegrebets modsætninger

Temaintroduktion af Jens Arnholtz og Ole Hammerslev

Begrebet 'elite' har en lang og indviklet historie, som har givet sig udslag i at det ofte bærer flere betydninger på samme tid. I sociologien blev begrebet introduceret af de såkaldte 'eliteteoretikere' (Mosca, Pareto, Michels), som opridsede en problematik, der stod i opposition til marxistiske teorier om klassekamp. For det første angreb eliteteoretikere den marxistiske opfattelse af menneskets historie som en historie drevet af klassekamp. De lagde i stedet større vægt på transformationer i eliter, da de betragtede disse som "den historisk set eneste tilstrækkeligt holdbare forklaringsfaktor i den menneskelige udviklings historie" (Michels 1915: 353, vores oversættelse). Pareto argumenterede ligeledes for, at "menneskets historie er historien om den løbende udskiftning af forskellige eliter: når en ny rejser sig falder en anden" (Pareto 1968: 36, vores oversættelse). Han så revolutioner som følge af manglende cirkulation mellem de forskellige lag (Pareto 1935: 1431), snarere end som konsekvens af modsætninger i den økonomiske base eller kampe mellem klasser som sådan. Af samme grund lade eliteteoretikernes studier op til en sociologisk problematik, der udforskede forskellige eliter, deres sammensætning, rekruttering, cirkulation og transformation – ofte i relation til samfundsudviklinger mere generelt.

For det andet opponerede eliteteoretikerne imod idéen om, at et klassefrit samfund ville blive resultatet af proletariats revolution. De fremførte, at "i alle samfund [...] findes der to klasser af mennesker – en klasse der regerer og en klasse der bliver regeret" (Mosca 1939: 50, vores oversættelse), og at "med undtagelse af meget korte tidsintervaller, er folk altid regeret af en elite" (Pareto 1968: 36, vores oversættelse). Derfor opponerede de mod alle forestillinger om grundlæggende demokrati og betragtede det som "en illusion at tro, at det er folket, der står i spidsen for den dominerende klasse" (Pareto 1968: 72, vores oversættelse). Selv Roberto Michels, som hævdede, at hans analyse ikke var i strid med marxistisk historiefilosofi, var overbevist om, at "samfundet ikke

kan eksistere uden en 'dominerende' eller 'politisk' klasse" (Michels 1915: 353).

De to kritikpunkter og den problematik, de indebærer, er dog ikke uden spændinger, hvilket har givet sig udslag i meget forskellige studier. Meget overordnet kan man skelne mellem funktionalistiske og mere kritiske elitestudier. På den ene side er der ikke langt fra de klassiske eliteteoretikers påstand om, at der altid vil være en elite og at dens sammensætning og funktionsmåde er afgørende for forståelse af samfundet, til en funktionalistisk problemstilling der handler om at forstå, hvorfor eliten er nødvendig og hvad dens funktionelle bidrag til samfundet er over tid. Det er denne problematik, der i høj grad ligger bag Mannheim (1966) og Keller (1968) studier, og ydermere bag en række komparative studier (Higley, et al. 1991; Dogan and Higley 1998). På den anden side kan de klassiske eliteteoretikers angreb på utopiske forestillinger om fremtidens socialistiske samfund også bruges til at anfægte eksisterende samfunds demokratiske selvforståelse. Elitebegrebet er således også blevet brugt til at studere og synliggøre den skæve magtfordeling i såkaldte 'demokratiske' samfund og hvordan ulighederne reproduceres over tid. Det er i høj grad sådan begrebet blev brugt i elitestudier af f.eks. Mills (1977) og Domhoff (1967).

En anden spænding indenfor elitebegrebets problematik omhandler forholdet mellem magtkoncentration og differentiering (Aron 1950). Problematikken kan ses helt tilbage hos Pareto, der på den ene side argumenterede for eksistensen af en elite indenfor nærmest alle sociale aktiviteter (kortspil, tyveri, porcelænsmaling), men som på den anden side forsøgte at afgrænse en 'herskende elite', som havde kontrol over samfundet. På samme måde kritiserede Mills begrebet 'herskende klasse' (Mills 1977: 277), fordi det undervurderede den politiske sfæres autonomi ved at antage, at en bestemt økonomisk klasse besad den politiske magt. Men hans studie af magteliten handler ikke desto mindre om at identificere de sociale mekanismer, der knyttede bestemte dele af den politiske og den økonomiske elite sammen, når der skulle tages

store beslutninger. Men i modsætning til de marxistiske studier, synes elite studierne i høj grad at have fokus på den politiske magt. Det er bl.a. det fokus, der prægede Dahl's (1958) kritik af Mills, når han hævdede, at der var en pluralitet af eliter, der kæmpede om (den politiske) magt. Spørgsmålet om en diversitet af eliter og deres interne relationer blev her reduceret til et spørgsmål om, hvem der tager de politiske beslutninger og overser dermed andre centrale former for magt. I modsætning til denne politiske fokusering har en lang række elite studier også fokuseret på grænsedragninger mellem centrale og mindre centrale personer i den økonomiske elite (Useem 1984) og dannelsen af økonomiske elitenetværk via bestyrelsesposter (Stokman, et al. 1985; Scott 1997).

Dette temanummers kan selvsagt ikke tilnærmelsesvis omfavne hele elitelitteraturens diversitet. Tværtimod er de fire artikler præget af en ret snæver orientering mod den del af eliteforskningen, der er præget af Bourdieus sociologi. For selv om Bourdieu var meget kritisk overfor elite-begrebet og den personificeringen af magtrelationer, det indebærer (Bourdieu 1996: 263-4), så har hans sociologi alligevel leveret et markant bidrag til nutidige studier af eliter (se bl.a. Hartmann 2001; Hjellbrekke, et al. 2007; Savage and Williams 2008; Denord, et al. 2011). Men selv indenfor denne tradition er der plads til forskellige tilgange til spørgsmålet om elite.

De to første artikler bruger således Bourdieus analytiske værktøjer til at analysere elitens reproduktion og sammensætning. Temanummeret starter med Anton Grau Larsen og Christoph Homan Ellersgaards artikel om "Status og integration på magtens felt for danske topdirektører", hvor de studerer de forskellige former for symbolsk og social kapital, der er centrale for at danske topdirektører bliver anerkendt som centrale spillere i det danske magtfelt. De viser, at selvom der er en kraftig homologi mellem en virksomheds styrke og størrelse, på den ene side, og direktørernes integration i magtfeltet, på den anden side, så spiller en række andre faktorer også ind på integrationsprocessen. Det gælder bl.a. virksomhedens status som 'nationalt klenodie' og offentlig omtale, royal anerkendelse, sociale netværk og bestyrelsesposter samt relationer til statslige fora. Der er altså en række mekanismer på spil, der bidrager til at konvertere økonomisk kapital til social og symbolsk kapital.

Temanummerets anden artikel er Tanja Askviks "Norske eliteskoler, en kvantitativ undersøgelse af videregående skoler i Oslo fra 1985-2008". Artiklen følger den del af Bourdieus sociologi, der fokuserede på reproduktionsstrategier og mere specifikt på, hvor-

dan skolesystemet bidrager til at reproducere forskellige kapitalformer og elitegrupper. Artiklens spørgsmål er, om der i et meget egalitært land som Norge findes egentlige eliteskoler, forstået som skoler hvor elever med elite forældre er overrepræsenteret. Dette undersøges ved at kigge på hovedstaden Oslo. Artiklen identificerer en lang række forskelligheder mellem forskellige skolers rekrutteringsmønstre, men konkluderer, at man ikke kan tale om eliteskoler på samme måde, som man finder det i USA og Frankrig. Samtidig viser artiklen at skolereformer og fritvalgs ordninger ikke påvirker elevsammensætningen på skolerne i nævneværdig grad, mens samspillet mellem geografisk placering, social placering og sans for de rette studievalg synes at have stor betydning for fordelingen af elever.

Det følgende to artikler drager i højere grad deres inspiration fra den del af Bourdieus forfatterskab, der har forholdt sig kritisk til elitebegrebet. I artiklen "Elites in the European Field of Power" diskutere Jens Arnholtz nogle problemstillinger, der relaterer sig til en eliteorienteret sociologi om den Europæiske Union. Artiklen skitserer nogle kontroverser i den klassiske elite sociologi for bedre at kunne synliggøre potentielle problemer og meritter ved nye strømninger i Bourdieu-inspirerede studier af EU. Artiklen argumenterer for, at prosopografiske undersøgelser af elitegrupper i EU er i fare for at blive sociologisk uinteressante, hvis de ikke relateres til de kampe der pågår mellem disse grupper og det indhold de slås om.

I artiklen "Professioner, eliter og strategier: Nationale og internationale studier af juridiske eliter" diskuterer Ole Hammerslev, hvordan klassiske sociologiske studier af den juridiske profession har inddraget et elitefokus, og hvordan de har relateret et elitefokus til den retlige udvikling. Artiklen diskuterer først konvergensstudier, der hovedsageligt ser på den juridiske profession som en enhed, der skaber tillid i samfundet. Dernæst diskuterer artiklen, hvordan et konfliktperspektiv fokuserer på elitejuristers tvingende og konserverende funktion og ideologiske funktion, der medvirker til at opretholde samfundets kapitalistiske klassestrukturer. Endelig diskuteres nyere studier repræsenteret ved Yves Dezalay og Bryant Garth's studier af elitejuristers skabelse af transnationale retlige institutioner og transnational ret. Via deres elitestatus i nationale magtfelter har jurister formået at skabe transnationale institutioner. Den transnationale kapital, der opnås herved, kan benyttes i nationale magtfelter til at ændre felternes struktur.

I tillæg til disse fire artikler har Carsten Sestoft haft den godhed at oversætte en lille tekst af Bourdi-

eu. Carsten placerer selv teksten i kontekst, men vi vil blot nævne, at den kan ses som et forsøg på at studere forskellige eliter i aktion.

Rigtig god læselyst! ☐

Referencer

- Aron, R. 1950. Social Structure and the Ruling Class: Part 1. *The British Journal of Sociology* 1/1: 1-16.
- Bourdieu, P. 1996. *The State Nobility - Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press.
- Dahl, R. A. 1958. A Critique of the Ruling Elite Model. *The American Political Science Review* 52/2: 463-469.
- Denord, F. o., J. Hjellbrekke, O. Korsnes, F. d. r. Lebaron and B. Le Roux 2011. Social capital in the field of power: the case of Norway. *The Sociological Review* 59/1: 86-108.
- Dogan, M. and J. Higley 1998. *Elites, crises and the origins of regimes*. Lanham, Md.: Rowman and Littlefield.
- Domhoff, W. 1967. *Who Rules America?* Prentice-Hall.
- Hartmann, M. 2001. Class-specific habitus and the social reproduction of the business elite in Germany and France. *Sociological Review* 48/2: 262-282.
- Higley, J., U. Hoffmann-Lange, C. Kadushin and G. Moore 1991. Elite integration in stable democracies: a reconsideration. *European Sociological Review* 7/1: 35-53.
- Hjellbrekke, J., B. Le Roux, O. Korsnes, F. d. r. Lebaron, L. Rosenlund and H. Rouanet 2007. The Norwegian Field of Power anno 2000. *European Societies* 9/2: 245-273.
- Keller, S. 1968. *Beyond the ruling class: strategic elites in modern society*. New York: Random House.
- Mannheim, K. 1966. *Man and Society in an Age of Reconstruction*. Harcourt.
- Michels, R. 1915. *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. Hearst's International Library Company.
- Mills, C. W. 1977. *The power elite*. London: Oxford University Press.
- Mosca, G. 1939. *The ruling class*. New York:
- Pareto, V. 1935. *The mind and society: A treatise of general sociology*. New York: Harcourt, Brace.
- Pareto, V. 1968. *The Rise and Fall of the Elites*. Totowa: The Bedminister Press.
- Savage, M. and K. Williams 2008. Elites: remembered in capitalism and forgotten by social sciences. *The Sociological Review* 56/1: 1-24.
- Scott, J. 1997. *Corporate Business and Capitalist Classes*. Oxford: Oxford University Press.
- Stokman, F. N., R. Ziegler and J. Scott 1985. *Networks of Corporate Power: A Comparative Analysis of Ten Countries*. Polity Press.
- Useem, M. 1984. *The Inner Circle*. Oxford: Oxford University Press.

